

K ŠEDESÁTINÁM BRATRA PATRIARCHY.

In virum fortem et perfectum . . .

Není naším úmyslem psáti podrobnou biografii br. patriarchy. Naší snahou bude spíše poukázati na to, že Prozřetelnost správně určila muže na své místo k vedení a správě církve československé.

Přirozeně v úplném a přesném ocenění a posouzení osob, stojících v čele společnosti, ať náboženské, ať občanské jest třeba odstupu času. Z dějin věků víme, že lidé svou dobou nejvíce vy-chvalovaní obyčejně neobstáli před soudem dějin, ba dokonce upadli v zapomenutí a naopak, že často ti, k nimž současná doba byla nemilosrdná a přísná, byli soudem dějin nejen rehabilitováni, nýbrž i správně doceněni. Přes to však jsou znaky, kterými možno určití a oceniti životní dráhu a výsledek práce člověka, povolaneho Bohem k velikému životnímu úkolu.

Každému, kdo nesleduje hnutí naší církve jen povrchně, jest zřejmo, že církev naše nevznikla jen z poválečné nějaké psychosy, nýbrž že toto reformní náboženské hnutí zasahuje svými kořeny hluboce do existence a minulosti našeho národa — hlouběji snad, než i mnozí naši filosofové a theologové cítí a tuší, aneb jsou ochotni připustit — i v tomto smyslu jsou názory nej-přednějších našich lidí na církev československou jen relativní a často pochybné.

Církev československá jest výslednicí všech těch duchovních proudů, jimiž Duch boží projevuje se v národech a jimiž on též mluví k národu — tak právě jako církev prvokřesťanská, či můžeme snad říci Kristem reformovaná církev židovská — a za takové se považovali i apoštolové i Ježíš — nebyla než výslednicí všech těch ideových proudů, jimiž mluvil Duch boží k národu židovskému skrze proroky a naposled skrze Syna svého Ježíše Krista.

Jen slepý a člověk zlé vůle může neviděti těch duchovních vztahů církve československé k duši národa našeho od začátku věků, kdy k Otcům mluvil Bůh hlasem přírody, až po dobu duchovního vývoje usměrněného evangeliem Krista a životem proroků národa. Vznikem církve naplnil se čas.

Všechny reformy v římské církvi začaty v podstatě jejími kněžími. Od Savonaroly a Husa přes Kalvína až po Farského, všichni byli římskými kněžími. To bylo a jest memento římské církvi. Také ideje všech těch známých a neznámých reformátorů žily a žijí přes smrt jejich nositelů, neboť i když zabili tělo, nemohli zabít duši — a reformní ty ideje jen čekaly na svou reinkarnaci, aby zase slovo stalo se tělem, jak nutno dle přirozeného řádu božího v našem hmotném světě.

Věříme, že Prozřetelnost vybírá a určuje si nositele svých ideí — z milostí boží jsme, co jsme.

Nikdo nemohl začítí organisovati naše reformní náboženské hnutí v novou církev, kdo nebyl si vědom těchto nutných předpokladů a ideí. Naše církev jest ve smyslu organizačním z velké části dílem kolektiva.

Dle předválečné liberální protirímské nálady myslelo se, že skutečný boj náboženský proti Římu bude dílem inteligence laické, a zatím tato, až na malé čestné výjimky, nám padla v bok články jako: „možná, že se mýlím“. S překvapením jsme konstatovali, že všechno to předválečné „souzení Říma“ nemělo upřímnosti, síly a charakteru — a k úžasu světa i národa byli to vlastní jeho kněží, kteří počali souditi Řím.

Vzpomínám dosud živě. Lidsky mluveno, dostal jsem se čirou náhodou na historickou schůzi 8. ledna 1920 na Smíchov, a to tím způsobem, že ve vlaku náhodně vzal jsem do ruky noviny, kde tato schůze byla oznámena. Nebyl jsem tehdy mezi reformním kněžstvem, neboť reformy, jak tehdy byly plánovány, mne neuspokojovaly a chtěl jsem se věnovati studiu práv a pak ve veřejném životě šířiti moderní ideje náboženské. Přiznám se také, že jsem od t. zv. reformistů, znaje římské kněze, mnoho toho nečekal. Byla to spíše zvědavost, která mne na dotýcnou schůzi přilákala.

Průběh schůze jest znám. Strana věrná Římu chtěla různými průtahy reformní snahy mezi kněžstvem oddáliti, zvlažniti a pozvolna znechutiti a tím přirozeně znemožniti. Většinu účastníků jsem neznal. Po různých vášnivých debatách hrozilo skutečně nebezpečí, že shromáždění se nerozhodne na ničem určitém a že rozhodnutí bude oddáleno. Tu vidím, jak povstává nějaký mi neznámý kněz a resolutním hlasem vyzývá shromáždění, aby zanechalo slov a schůzování a přikročilo konečně k rázným činům: „přerušit všechno ponižující jednání s Římem a založit si svoji vlastní církev.“ Nastává historický okamžik, plný duševního boje a napětí. Kněží Říma hlasují proti Římu — a církev československá se zrodila.

To bylo po prvé, když poznal jsem br. patriarchu. Doplňující prohlášení br. Farského, že církev československá nespokojí se jen stávajícím programem reformismu, ale že půjde cestou náboženského vývoje na podkladě svobody svědomí, strhlo mne, že nechal jsem jiných plánů a hned přihlásil se v řady spolupracovníků. První mé vystoupení bylo v Nuslích a pak vrátil jsem se na Moravu a začal šířiti církev na Hané.

Nevím, jak by se byly vyvinuly poměry, kdyby nebylo bývalo rázného vystoupení br. patriarchy na oné památné schůzi. I když připustíme, že by k založení církve bylo přece později došlo, nesmíme zapomínat, že by se byl propásl vhodný psycho-

logický okamžik a pozdější průkopníci by byli museli pracovat za daleko těžších podmínek a s nadějí v menší úspěchy, neboť již pomalu začala se zvedat vlna reakce, ze začátku ovšem tiše a opatrnicky.

Čtu-li teď v časopisech retrospektivně jeho články, týkající se reformy v římské církvi, vidím, že on ideově i vnitřně na tyto reformy byl připraven. Jeho rozehvělý a zanícený hlas vyjadřoval jen to, co tisíce římských kněží vnitřně cítilo a neodvažovalo se vysloviti a tím méně realizovati. A kdo zná život římského kněze, který nedovedl se zbavit užívání Bohem mu da-

ného rozumu a nezapřel lásku k národu a jeho největším veli-
kánům a jenž zároveň pochopil, že učení a hlavně praxe římské
církvě jest daleko od evangelia Kristova, ten pochopí ty
duševní hrůzy a muka, jež takový kněz prožívá ve dne i v noci,
každým okamžikem. Není na světě horšího otroctví, než
otroctví ducha. A proto obdivuhodné a vskutku dílo boží, že ti,
jimž církev snažila se zlomit charakter po tolik let, měli od-
vahu svrhnouti se sebe to potupné jho.

A to vše vyzařovalo z hlasu br. patriarchy 8. ledna — hlasu
svobody boží pro ty, kteří již neměli ani naděje.

Bylo ovšem dost těch, kteří hlasovali, ale nadšení jejich
velmi brzy pohaslo, před prací. Kdo však sledoval propagační
činnost br. patriarchy ve vých. Čechách viděl, že to nebyla jen
energicky plamenná slova, která dovedl promluvit, ale že on
dovede mluvit i energickými činy. Za jednu z nejvýznačnějších
zámek jeho úspěšné činnosti považují to, že prvně dovedl zís-
skati pro církev svoji obec, kde působil jako římský farář. Jest to
velmi důležité, abychom mohli posouditi, v jakém smyslu vedl
a vychovával svůj lid; jak sám byl připraven a připravoval jiné.
Nebylo to jen okamžité poválečné vzplanutí, nýbrž systema-
tická práce a duchovní výchova lidu, ve smyslu vznešených
tradic osvicených a národních kněží. Nelze ani dohlédnutí do-
sahu, kdyby většina českých kněží byla v tom smyslu vychová-
vala český národ.

Jako nutný předpoklad k tomu považují také znalost dějin
národa. A mohu snad prozraditi, jak sám br. Dr. Farský byl ve
Stockholmě překvapen, při prohlídce historických památek švéd-
ských, ale též českých (odvezených Švédy), nejen důkladnou,
ale i podrobnou znalostí dějin českých i světových, kterou br.
patriarcha při této vzácné příležitosti projevil — a já jsem si
sám musel přiznat, že ten farář, při té hrůze a beznadějnosti
římského života nezahálel, nýbrž střádal duchovní majetek a
připravoval se tak k příštím bojům.

Nutno si uvědomiti, že šel do boje bez jakéhokoliv exi-
stenčního zajištění, bez ohledu na budoucnost rodiny, pln víry
ve zdar díla. A možno ještě bez nadsázky říci, že úspěch a roz-
mach církve ve východních Čechách vděčí jeho práci, aniž při
tom přirozeně zapomínáme na jeho věrné pomocníky, jimž on
byl dobrým vůdčem a rádcem.

Nyní teprve, když dílo se zdařilo a jest poměrný klid, do-
vedeme přehlédnouti, jaká to byla odvaha a práce, když bylo
nutno za krátký čas vykonati vše to, co jiné církve vykonaly za
tak dlouhou dobu.

Jest přirozeno, že jeho činnost ho přímo předurčovala za
biskupa diecése a později patriarchu církve.

Není třeba snad předesílati, že úřad biskupský u nás daleko

se nekryje s podobnými úřady u církví starých, orthodoxních. U nás nejen, že není to sínekura v zlatohlavu, nýbrž jen přední místo v boji v první linii, kamž přiletí někdy i střela z vlastních řad. Život a nemoc zesnulého br. patriarchy Dr. Farského dává každému kandidátu názornou perspektivu, co ho čeká.

Nestačí, aby patriarcha byl snad jen farářem-duchovním, ale nutno též, aby byl stavitelem, finančníkem, dobrým hospodářem, organisátorem, redaktorem a též často rozsuzovatelem — člověkem, jemuž nepatří ani den ani noc, a jenž pro sebe a své nemá klidu, jenž nepatří ani sobě ani rodině — mužem železného zdraví a nervů, připraven na zklamání, nevděk vlastních, aby byl pln víry a síly i tehdy, když tělo jest slábo a volá: „Bože můj, Bože můj...“ Jest třeba, aby patriarcha byl vůdcem, stojícím pevně a vedoucím svou církev k duchovnímu vítězství.

Pro toho, kdo znal poměry, bylo zřejmo, že po smrti br. dr. Farského nastává novému patriarchovi velmi těžký úkol. Často jest v životě snáze začít nějaké dílo, než pokračovat a vytrvat v něm a hlavně udržet a zachovat dílo a přivést je k vítězství.

Nepřátelé jásalí, že smrtí br. Farského zemře i naše dílo. Bylo třeba vůdce ostrážitého a rozšafného, který by dovedl čelit všem nástrahám nepřátel a též neporozuměním z vlastních řad. Náš národ není snadno vést ani v ohledu politickém, což teprve církevním. Víme z dějin, že vlastně na naší povaze ztroskotala naše samostatnost politická i církevní, a nyní se čekalo podobně. Určité příznaky zde byly. Ale energie br. patriarchy a jeho spolupracovníků přemohla snahy rozkladné a dovedla církví udržet to nejcennější, t. j. vnitřní jednotu a klid.

Nyní všichni ti, kteří opravdu milují církev, vidí jistě názorně, jaký to byl dar církví a co nás bylo stihlo v případě opačném. Na Moravě jsme měli hrůzný výstražný příklad t. zv. krise pravoslavné, jíž ostatní diecése, bohudík, byly ušetřeny.

Nutno také kladně vyzvednout, že i všechny diecése projevily úplnou, řekli bychom církevní státotvornost, a to byl fakt, který získal nám úctu domácí i cizí veřejnosti a také, což důležité, vládních kruhů.

Také hospodářská situace církve, do níž br. patriarcha přišel, byla velmi neutěšenou, ba teď si to můžeme říci, někdy přímo zoufalou. Fondy vyčerpány, závazků mnoho a krise hospodářská přede dveřmi. Nikdo nedovede si představit, kolik tu bylo opravdu zoufalých situací a nevím, kolik nocí tehdy br. patriarcha spal. Nikdo také nemá tušení, co energie a času se vyčerpalo, aby se našlo východisko z této tísnivé situace.

Vedení a správa církve nevyžaduje jen vedení duchovního, ale také administrativního a hospodářského, jež jest k udržení církve velmi důležité — i ti největší idealisté chtějí nakonec se svými rodinami jíst a stát vyžaduje od církví ve věcech admini-

nistrativních přesný chod a pořádek. Ideální časy galilejské jsou tam.

A nutno přiznat po začátečním idealismu a vzplanutí, jak jinak ani nebylo možno, dalo velmi mnoho práce, než jsme tyto věci uvedli do pořádku. A zde práce br. patriarchy jistě jest nedoceněna.

Než ani na věci ideové nebylo zapomináno. Nová ústava, ideový základ nauky církve, vyznání a všechna ta práce s dokončením a reálním užítkem prvního našeho sněmu, dala se pod aegidou jeho patriarchátu. Též jeho péče o bohoslovce, jejich studium, kolej a dosažení vlastní fakulty jest dostatečně známa.

Tim, že br. patriarcha od začátku sledoval ideu rozumného vývoje a pokroku náboženského, nedav se strhnouti ani lákáním a vyznamenáními orthodoxního pravoslaví, ani popularitou překotného a často v podstatě prázdného radikalismu — zajistil církvi naší klidnou linii náboženského vývoje a pokroku, jak bylo našim ideálem od začátku. Zůstali jsme svoji a jdeme svou cestou.

Nemohl by jistě býti vůdcem církve ten, kdo dnes by stál na radikální levici a zítra na nejkrajnější pravici, neb naopak, neboť nikdo by nemohl míti jistoty, kde nakonec skončí a kam církev zavede. Vůdce církve potřebuje přesnou přímou linii a charakter.

Pokud pak se vnitřní administrativy týče, chci jen říci toto: Administrace církve (a snad i státu) jest podivuhodný stroj, či snad lépe řečeno zařízení, které se vzdálenému pozorovateli zdá velmi jednoduché a snadno ovládatelné, zvláště u nás, které ale při bližší prohlídce objeví se jako zařízení velmi složité, plné neviditelných koleček, které musejí do sebe zasahovat, a per, která musejí dobře fungovat, zvláště v prostředí, jemuž říkáme demokratické, a jež často prakticky chápeme tak, že demokracie jest jen povinnost pro druhé a pro nás jen výhoda a právo. Sapienti sat!

Že br. patriarcha za daných předpokladů, okolností a možností i ten stroj administrativy dobře ovládal a vedl, ukáže doba.

Z význačné činnosti br. patriarchy nutno uvést jeho církevní činnost zahraniční a jeho porozumění pro tuto práci. O věci snad pro čtenáře Revue není třeba šířiti se více, než poukazem na články o tomto tématu.

Sám osobně jsem nucen mu poděkovati, že měl pro tuto práci plné porozumění, neboť postřehl jaký ona má význam a důležitost pro naši církev. Nutno oceniti, že snahy ty účinně podporoval a práci, a hlavně chuť k práci té, což je velmi důležité, nikdy z osobních důvodů nebrzdil. V tomto smyslu nutno podotknouti, že měl smysl též pro ocenění práce svých spolupracovníků, což nebývá a nebývalo vždy vlastností vedoucích osob a tuto vzácnou lidskou vlastnost mu veřejně kvituji.

Největší státnickou moudrostí vedoucích lidí jest, že dove-
dou si získati schopné spolupracovníky a doceniti jejich práci.

Neméně skvělou administrativní jeho myšlenkou bylo, že
pochopil s členy Ustřední rady, že na Slovensko není možno jíti
přes Ameriku. A že všechna ta energie, sledující tuto myšlenku,
byla napolo zmařena. A i zde patří mu můj dík a dík Slovenska,
Podkarpatska a české Vídně, že této práci projevil porozumění,
které tato vyžadovala a okolnosti připustily. Nechci ani do-
mýšlet té myšlenky, jakých úspěchů jsme tam mohli dosáhnouti,
kdyby se byla tato myšlenka ujala od začátku církve v prvotním
ohni nadšení.

Ovšem i našim bratřím v Americe věnoval br. patriarcha
všechnu péči a pozornost, jež za stávajících poměrů byla možna
a jsme přesvědčeni, že kdyby se tam bylo pracovalo dle jeho
plánů a direktiv, jistě úspěch na sebe nedal čekat. Věříme i tak,
že jakmile poměry tomu dovolí i zde se projeví jeho šťastná
ruka a bystrost administrativní a propagační. Máme na zřeteli
hlavně mohutná střediska amerických Čechů, o nichž stala se též
zmínka v naší Revui.

Můžeme také prozraditi, že br. patriarcha nevzdává se my-
šlenky, že nutno též pracovati mezi bratrskými národy slovan-
skými a ač tato myšlenka naráží na určité potíže, má v bratru
patriarchovi svého příznivce.

Podobně leží mu na srdci myšlenka o spolupráci všech těch
církví, které podobně jako naše odloučily se od církve římské
a potřebují naší morální podpory a s nimiž, podobně jako
s ostatními pokrokovými a svobodnými církvemi celého světa,
jest třeba spolupracovati a respektive později utvořiti unii. Jest
to velká idea sjednocení všech církví svobodných v duchu
evangélie a nové doby v universální církev Ducha Kristova.

Ve smyslu přesvědčení a víry, že Prozřetelnost boží řídí ve-
smír, nechceme oslavovat osobu jako takovou a nástroj boží, ale
dílo, které Prozřetelnost skrze ni vykonala a tu děkujeme Bohu,
že dal církvi naší dobrého vůdce. Práce, kterou br. patriarcha
vykonal, bude jedním ze základních kvádrů, na nichž církev
stojí. A on ohlédne-li se zpět do svého života vidí, že život jeho
nebyl marným, ba naopak požehnaným prací k Bohu a národu,
a myslím, že to jest nejkrásnější pocit a dar, jež si milostí boží
připravil k svým šedesátinám — a všechna bolest života mění
se v jeho slávu.

Při této příležitosti myslím, že bylo by nevděčným zapome-
nouti též i na tu, která ve všech bojích života, jeho utrpení a
bolestech, byla mu věrnou oporou a silou. Každý náš duchovní
ví, že při své těžké a odpovědné, nervy vysilující práci jeho žena
a dívky jsou spoluobětí, věnovanou církvi. A tím více žena bi-
skupa patriarchy, neboť ten nepatří jen jí, ale patří celé církvi.
A jest třeba jednou tu obět žen našich duchovních oceniti aneb

aspoň pochopiti. Přijměte též i Vy, sestro, náš dík a buďte mu dále silou, pomocí a věrnou oporou.

Boha všemohoucího pak prosíme, aby Ti, bratře patriarcho, dal ještě mnoho síly a zdraví k tak těžkému úkolu, aby Světlo evangelia Syna božího stále Tě vedlo po cestách pravých a Duch Jeho naplňoval Tě svými svatými dary, a Ty nám, církvi své, stále rostl „in virum fortem et perfectum“, na vůdce dokonalého a božího.

Drs.

A. Spisar:

K OBJEKTIVITĚ NÁBOŽENSKÉ VÍRY.

II.

Strach a bázeň v náboženství.

Jednou z hypotéz o původu víry náboženské, vysvětlujících náboženství pouze z přičinění lidského a bez zásahu příčin nadempirických, aby tím snáze mohla býti popřena objektivita předmětu víry náboženské, totiž oblasti nadsmyslové a nadlidské, jest domněnka, že důvodem náboženství je strach a bázeň lidská.

Tato hypotéza je prastará, ale není bez obliby ani v době nejnovější. Již římský básník pěl, že strach zplodil bohy, když blesky s nebes padaly (De rerum natura 6, 50). Také filosof řecký Epikur používal před Lukrécem té domněnky a hájili a hájí ji moderní spisovatelé a myslitelé jako Hume, Strauss, Lessing, Rousseau, Schleiermacher a jiní. Schleiermacher ovšem nemluví přímo o strachu, nýbrž o pocitu závislosti, jenž právě náboženstvím v pocitu blaženosti v Bohu, plynoucí z vykoupení Bohem, nalézá své překonání, ale pocit závislosti není prost strachu a bázně. Podobně soudí také Sabatier.

Zevním podnětem víry náboženské ze strachu byly různé rány osudu, jako nemoci, smrt známých, zjevy přírodní jako blesk a bouře a jiné.

Bázeň a strach, plodící náboženství, jako fakt vnitřního života lidského, vzniká prý ze všeho, co je nepředvídané, co přichází náhle, nedá se vypočíst a odvrátit, zkrátka, co přichází nějakým způsobem z neznáma. Ale je také strach a bázeň před tím, co přesahuje moc člověka a všech lidí; člověk je puzen tím strachem, aby si získal přízeň té přemoci, přesily, a proto jí lichotí, dává dary, slouží a podrobuje se. Člověk bojí se prý dále také odplaty a trestu té neznámé moci, jež rozhoduje o osudech jeho zde na zemi i po smrti odměňujíc skutky dobré, víru, zbožnost, nebo trestajíc opak. Co však také prý plní nitro naše strachem a bázní, je myšlenka vzorné, ideální dokonalosti duchovní